

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК 911:33:[338.48+656.02](477.43)

ДОЛИНСЬКА О. О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ТРАНСПОРТНА КОМУНІКАТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сьогоднішній день транспортні комунікації виступають одним з допоміжних факторів розвитку туризму у містах. Це відбувається за рахунок доступності туристичних об'єктів для населення. Комунікації стимулюють додатковий розвиток туризму, збільшуючи кількість туристів, посилюючи економічні зв'язки, зменшуючи час на подолання відстаней, підвищують розвиток зовнішньоекономічної діяльності. На сучасному етапі економічного розвитку роль транспортних комунікацій набуває все більшого значення. Хмельницька область належить до невеликих областей України. Проте має великий природо-ресурсний та історико-культурний потенціал для розвитку туристичної галузі. Провідне місце серед видів транспорту за величиною перевезень у Хмельницькій області займає автомобільний. Хмельницький сьогодні є важливим залізничним транспортним вузлом та має сполучення з європейською залізничною мережею. Авіаційний транспорт не виконує важливої ролі у області, проте у перспективі має виконувати головну роль. Найвищий та високий індекс транспортної комунікативності характерний для Хмельницького, Шепетівського, Кам'янець-Подільського та Старокостянтинівського району. Саму у цих районах найбільша кількість туристів за рік. Найнижчий індекс транспортної комунікативності в Теофіпольському та Новоушицькому районах. Розвиток транспорту та туризму тісно взаємопов'язані та частково впливають один на одного. Ці світові тенденції стосуються і Хмельницької області зокрема. Розвиток транспорту Хмельницької області має позитивний вплив на розвиток туризму області. Розвиток транспортної мережі є додатковим стимулом для туристів, роблячи відпочинок більш комфортним. Так само і туристичні потоки та надходження капіталу до бюджету впливають на розвиток транспортної мережі та інфраструктури.

Ключові слова: комунікативність Хмельницької області, транспортний фактор, взаємозв'язок транспорту та туризму, транспортний комплекс Хмельниччини.

DOLYNSKA O. O.

Kyiv Taras Shevchenko National University

TRANSPORT COMMUNICATION AS A DEVELOPMENT FACTOR OF KHMELNYTSKYI REGION TOURISM

Nowadays, transport communications are one of the main factors of tourism development in cities. This is due to the accessibility of tourist facilities for the population. Communications stimulate: the tourism development, increasing the number of tourists, strengthening economic ties, reducing the time to cover the distance, its promote the development of foreign economic activities. At the present stage of economic development, the role of transport communications is becoming increasingly important. The transport sector of the economy has a significant impact on the development of all industries, service sector, living conditions and human activities. Transport accessibility is one of the defining attendance objects of recreational appointment. Khmelnytska oblast belongs to small regions of Ukraine. However, it has great natural resources, historical and cultural potential for tourism development. Automobile transport has a leading role among the different kinds of transport according the volume of transportation. Khmelnytsky is an important railway transportation hub and has connections with European railway network. Air transport does not performs an important role in the region, but in the future may play the leading role. The highest index of transport communication is typical for Khmelnytskyi, Shepetivka, Kamianets-Podilskyi and Starokonstantynovsky areas. It is in these areas the tourism industry is highly developed. The lowest index of transport connectivity is typical for Teofipol and Novoushitsky areas. The development of transport and tourism are closely interrelated. These global trends characterize also and Khmelnytsky region. The transport development of Khmelnytskyi region affects to the region tourism development. Also, the tourism affects to the transport development.

Key words: Khmelnytskyi region communication, the transport factor, the relationship between transport and tourism, regional transport complex.

Вступ. Актуальність теми. Комунікації є основою опорного каркасу території та виконують головну роль в об'єднанні населених пунктів. Саме комунікації допомагають долати відстані та економити час під час пересування. На сьогоднішній день, саме комунікації виступають одним з додаткових факторів розвитку туризму у містах. Це відбувається за рахунок доступності туристичних об'єктів для населення. Комунікації стимулюють розвиток туризму, збільшуючи кількість туристів, посилюючи економічні зв'язки, зменшуючи час на подолання відстаней, підвищують розвиток зовнішньоекономічної діяльності. На сучасному етапі економічного розвитку роль транспортних комунікацій набуває все більшого значення. Багато вчених вважають, що розвинена мережа транспорту формує своєрідну властивість простору – комунікативність середовища. Ті туристичні об'єкти, які розташовані в місцевості з високим рівнем розвитку транспорту та зв'язку отримують додатковий економічний ефект, що слугує розвитком цих туристичних об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження рівня транспортної комунікативності є у роботах С. І. Іщука, О. В. Гладкого, К. В. Мезенцева, Ю. М. Палехи. Транспортний фактор описується у працях вітчизняних і зарубіжних географів, зокрема в роботах М. М. Баранського, М. М. Колосовського, І.

В. Нікольського, М. К. Вебера. Взаємозв'язок між туризмом та розвитком транспортної мережі у своїх роботах досліджували О. Ю. Бордун, О. В. Дзюбинська, А. В. Дзюбинський, М. В. Сміль та інші.

Формування цілей статті. Постановка завдання. Метою даного дослідження є висвітлення взаємозв'язку та залежності розвитку туризму та рівня комунікативності території. А завданням дослідження є розрахунок та визначення індексу комунікативності для районів Хмельницької області. Розкрити важливість ролі транспортного фактору для розвитку туризму. Проаналізувати рівень комунікативності районів Хмельницької області.

Виклад основного матеріалу. Транспорт – галузь господарства, яка має значний вплив на розвиток усіх галузей виробництва, невиробничої сфери, на умови життя і діяльності людей. На сьогоднішній день транспорт є невід'ємною частиною нашого життя. Під час планування свого відпочинку, подорожі для туриста одним із факторів є транспортна доступність відпочинку. Саме тому фактор транспорту є важливий у туризмі, бо рівень розвитку транспортної інфраструктури визначає транспортну доступність до населених пунктів та туристичних об'єктів, формує просторову зв'язаність території, зумовлюючи ступінь соціально-економічного розвитку регіону. На сучасному етапі розвитку туризму головним аспектом функціонування рекреаційних територій є створення комфортних умов перебування під час відпочинку. Тому виникає потреба у відповідному облаштуванні даних місць інфраструктурними комплексами. Ефективність ведення господарсько-рекреаційної діяльності на рекреаційних територіях пов'язане з використанням природно-рекреаційних ресурсів та елементів благоустрою (інженерно-технічне облаштування, соціально-побутова інфраструктура) та шляхів сполучення. Транспортна доступність є однією з визначальних показників відвідуваності об'єктів рекреаційного призначення [1].

Хмельницька область належить до невеликих областей України. Проте має великий природо-ресурсний та історико-культурний потенціал для розвитку туристичної галузі. Населення області на 1 січня 2016 року налічувало 1,4 млн. осіб. Центром регіону є м. Хмельницький. Туристичним центром регіону є м. Кам'янець-Подільський. Хмельниччина межує з Тернопільською, Рівненською, Житомирською, Вінницькою і Чернівецькою областями. Вони мають, здебільшого, агропромисловий розвиток без значного промислового і паливно-ресурсного потенціалу. Це сусідство сприяє розширенню зв'язків з цими регіонами, в тому числі і в галузі рекреації та туризму. Хмельницька область поділяється на 20 адміністративних районів, різних за площею, чисельністю населення, кількістю поселень, соціально-економічним розвитком тощо [2]. Туристичний потенціал області має такі головні складові:

- 1) мальовнича природа – Дністер, Товтри, ліси та озера півночі області;
- 2) мінеральні води типу Нафтуса, Миргородська, радонова;
- 3) пам'ятки історії та архітектури – Кам'янець-Подільський, Меджибіж, Самчики, Сутківці,

Старокостянтинів, Ізяслав, Зіньків;

- 4) мережа санаторіїв, де можна оздоровитись та полікуватись.

Важливе геополітичне значення має розташування Хмельницької області на транспортних шляхах, що зв'язують основні промислові райони України (Столичний, Харківський, Придніпров'я, Донбас) і Росії, а також чорноморські порти із західноукраїнськими областями та країнами Центральної і Західної Європи. З півночі на південь область перетинають залізниці і автошляхи, які дають вихід на Білорусь та країни Балтії, Молдову і країни Південно-Східної Європи [8].

Транспортні послуги є одними з видів послуг в туризмі і, відповідно, невід'ємною частиною туристичних послуг. Для перевезення туристів під час подорожі можуть бути використані різні види транспорту: авіаційний, автомобільний, залізничний, водний. Кожен з них має певні особливості щодо умов використання в туристських перевезеннях, що відбується на організаційних умовах туру і, насамкінець, на якості туристичних послуг.

Провідне місце серед видів транспорту за величиною перевезень у Хмельницькій області займає автомобільний. Експлуатаційна довжина автомобільних шляхів складає понад 7 тисяч кілометрів. Через область проходять міжнародна автомобільна дорога Стрий – Тернопіль – Кіровоград – Знамянка (через Вінницю) та національна автомобільна дорога Житомир – Чернівці. Найважливіші магістралі перетинають область з заходу на схід (Тернопіль – Підволочиськ – Хмельницький – Лeticів – Вінниця) і з півночі на південь (Шепетівка – Хмельницький – Кам'янець-Подільський – Чернівці). Вони забезпечують міжобласні і внутрішньообласні зв'язки. Крім того, перевезення в межах області здійснюються автомобільними дорогами обласного значення. Серед них найважливішими є: Кам'янець-Подільський – Чемерівці – Сатанів – Хмельницький; Скала-Подільська – Дунаївці – Нова Ушиця; Острог – Славута – Полонне; Хмельницький – Старокостянтинів – Старий Остропіль та ін. Автомобільний транспорт має найважливіше значення для розвитку туризму в області [6].

Хмельницький сьогодні є важливим залізничним транспортним вузлом та має сполучення з європейською залізничною мережею. Займає важливе місце у вантажо- і пасажироперевезеннях і у внутрішньообласних і транзитних. Область розташована в зоні діяльності Південно-Західної залізниці, на її території функціонує понад 45 залізничних станцій. Найбільшими залізничними вузлами в області є станції Шепетівка та Гречани, яка розташована у Хмельницькому. Обласний центр має зручне залізничне сполучення з європейськими столицями: Прагою, Братиславою, Варшавою, Будапештом, Белградом,

Москвою. Довжина залізниць в області – 740 км, а щільність залізничної мережі становить 35 км на 1 тис. км² території (по Україні – 37,6 км). Найбільша щільність залізниць – в центральній і північній частинах області, найменша – в південній. Найважливіші залізниці Київ – Хмельницький – Львів і Київ – Козятин – Шепетівка – Здолбунів (електрифікована) перетинають область зі сходу на захід, а Шепетівка – Хмельницький – Кам'янець-Подільський – Чернівці – із півночі на південь. Залізничний транспорт має важливе значення для розвитку туризму в області. Важливу роль для розвитку туризму має зручне залізничне сполучення між Хмельницьким та Києвом, Львовом, Чернівцями та більшість обласних центрів України [7].

Авіаційний транспорт використовується для перевезень пасажирів. Хмельницький мав сполучення з Києвом, Львовом, Вінницею, Одесою, Сімферополем та іншими містами. Хмельницький аеропорт мав можливість забезпечувати виконання міжнародних авіаперевезень. Тут діє пункт пропуску через державний кордон України, проте сьогодні він практично не працює. На сьогоднішній день аеропорт тимчасово не працює. Тому авіаційний транспорт в області не виконує важливої ролі у розвитку туризму, проте у перспективі має виконувати головну роль.

Важливою складовою транспортної інфраструктури є саме індекс комунікативності, який дозволяє найкраще та найточніше описати рівень розвитку транспортної доступності [5].

Для того щоб оцінити рівень комунікативності районів Хмельницької області, нами було зібрано якісні та кількісні характеристики розвитку транспортних магістралей у розрізі адміністративних районів Хмельницької області. Ми визначили кількість доцентрових залізничних магістралей різної пропускної здатності (вузькоколіїні, одноколіїні, двоколіїні, трьохколіїні), кількість залізничних станцій різного типу (лінійні, вузлові, пасажирські, дільничні), автомагістралей (місцеві, територіальні, регіональні, магістральні), аеропортів (міжнародних, внутрішньодержавних). До кожного варіанту комунікації на основі попередніх досліджень та власних розрахунків, було введено поправочні коефіцієнти, які враховують значимість транспортної системи, пропускну здатність, інтенсивність зв'язків.

Індекс комунікативності розраховувався за наступною формулою:

$$I_k = \sum_{i=1}^n 0,05x_i + 0,1x_1 + 0,2x_2 + 0,3x_3 + 0,1y_1 + 0,2y_2 + 0,3y_3 + 0,5y_4 + \\ + \sum_{j=1}^m 0,6z_j + 1,0z_1 + 0,5k_1 + 1,0k_2 + 0,1t_1 + 0,2t_2 + 0,3t_3$$

де I_k – індекс комунікативності певного населеного пункту n – загальна кількість лінійних транспортних об'єктів певного населеного пункту (річкові та залізничні вокзали, автовокзали, морські порти, аеропорти); i – лінійні транспортні об'єкти (автомобільні дороги, залізничні магістралі), що проходять через населений пункт або замикаються чи починаються в ньому; m – загальна кількість точкових транспортних об'єктів певного населеного пункту; x – вузькоколіїні залізниці; x_1 – одноколіїні залізниці; x_2 – двоколіїні залізниці; x_3 – трьохколіїні залізниці; y – місцеві автошляхи; y_1 – територіальні автошляхи; y_2 – регіональні автошляхи; y_3 – магістральні автошляхи; z_1 – річкові порти; z_2 – морські порти; k_1 – внутрішньодержавні аеропорти; k_2 – міжнародні аеропорти; t – лінійні залізничні станції; t_1 – проміжні та вузлові залізничні станції; t_2 – пасажирські, дільничні залізничні станції. До кожного показника x, y, z, k, t введено поправочні коефіцієнти, які враховують характер та інтенсивність зв'язків, пропускну здатність шляхів сполучення і дають змогу врахувати вагу кожного з коефіцієнтів. Варто зазначити, що даний індекс в районах може змінюватися [6]. В результаті ми отримали індекс комунікативності усіх районів Хмельницької області, що відображено на рис. 1.

Проаналізувавши отримані результати ми бачимо, що найвищий та високий індекс транспортної комунікативності характерний для Хмельницького, Шепетівського, Кам'янець-Подільського та Старокостянтинівського району. Саму у цих районах найкраще розвинута туристична галузь. Проте у Городецькому, Летичівському районах, де є багато цікавих туристичних об'єктів, індекс транспортної комунікативності низький, що не дозволяє цим ресурсам розвиватися. Звичайно це не єдиний стримуючий фактор, проте його роль суттєва [2].

Село Жванець, що знаходиться в Кам'янець-Подільському районі, є знаним туристичним об'єктом. Село увійшло в історію завдяки відомій битві полків Богдана Хмельницького з польським військом у роки національно-визвольної війни XVII ст. Про ті часи нагадують залишки фортеці. Крім того, цей населений пункт лежить на міжнародній трасі Васьковичі-Порубне і граничить з Чернівецькою областю, і це слугує додатковим стимулом для його туристичного розвитку. Село включено у кілька екскурсійних маршрутів.

Найнижчий індекс транспортної комунікативності в Теофіпольському та Новоушицькому районах.

Волочиський район індекс комунікативності = 6,3

Городецький район індекс комунікативності = 4,2

Чемаровецький район індекс комунікативності = 5,1

Теофіпольський район індекс комунікативності = 2,0

Деражнянський район індекс комунікативності = 4,6

Летичівський район індекс комунікативності = 4,1

Старосинявський район індекс комунікативності = 2,7

Новоушицький район індекс комунікативності = 2,0

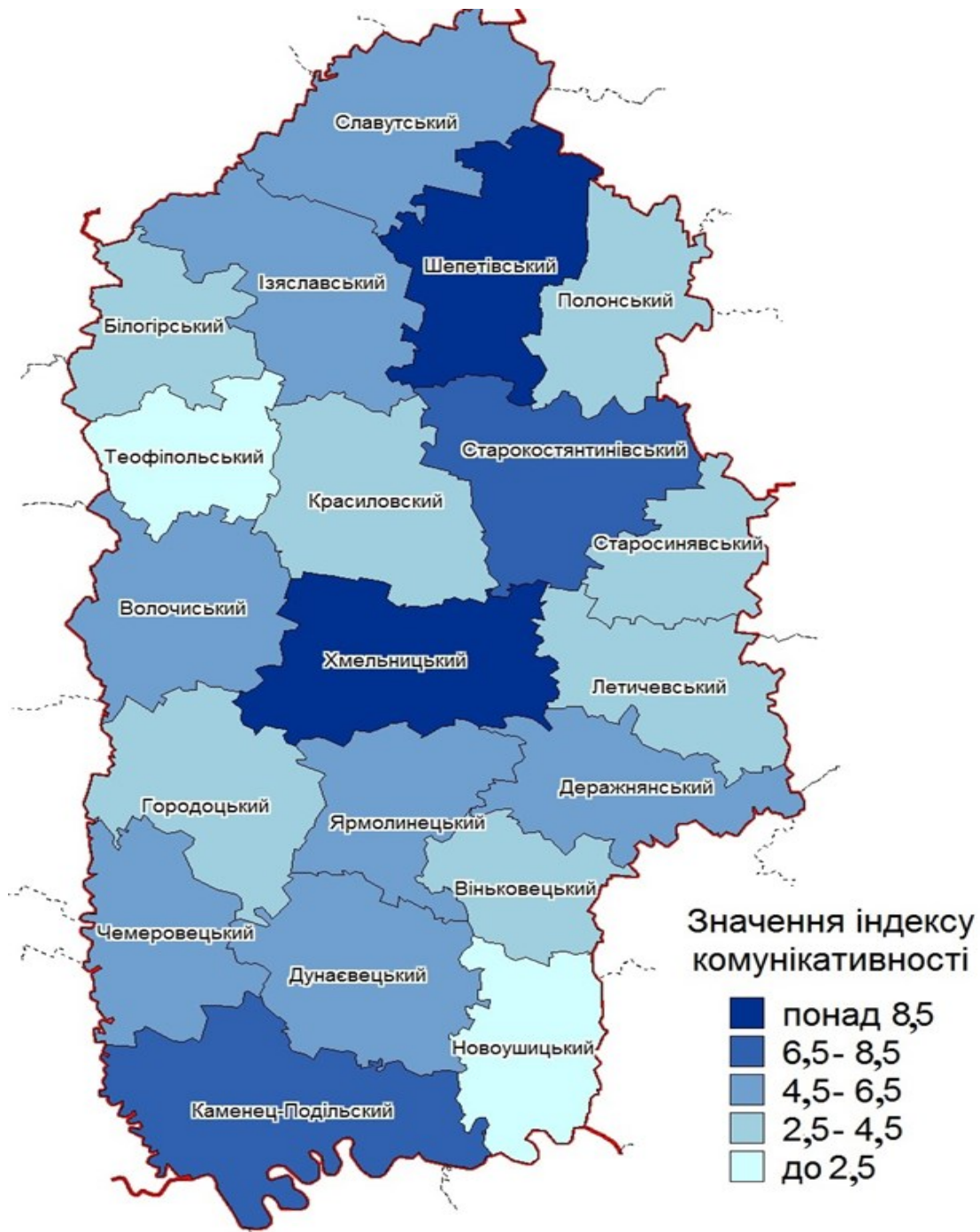


Рис. 1. Індекс комунікативності за адміністративними районами Хмельницької області

Славутський район індекс комунікативності = 5,6

Шепетівський район індекс комунікативності = 9,0

Полонський район індекс комунікативності = 4,2

Ізяславський район індекс комунікативності = 5,4

Білогірський район індекс комунікативності = 3,1

Хмельницький район індекс комунікативності = 8,5

Старокостянтинівський район індекс комунікативності = 8,1

Дунаєвецький район індекс комунікативності = 4,6

Ярмолинецький район індекс комунікативності = 4,5

Вінковоцький район індекс комунікативності = 2,5

Кам'янець-Подільський район індекс комунікативності = 6,7

Красилівський район індекс комунікативності = 4,4

Розвиток транспорту і туризму – тісно пов'язаний і взаємозумовлений процес. Загальноприйнятим є факт, що сучасний туризм досягнув значного рівня розвитку багато в чому завдяки використанню

транспорт. Саме розвиток автомобільного і авіаційного видів транспорту зробили великий вплив на розвиток туризму, прискоривши його розвиток [3].

Розвиток транспорту та туризму тісно взаємопов'язані та слугують додатковими стимулами розвитку. Ці світові тенденції стосуються і Хмельницької області зокрема. Розвиток транспортної мережі Хмельницької області має додатковий вплив на розвиток туризму області.

- 1) Розвиток транспортної мережі збільшує можливості подорожуючих
- 2) Туризм перебуває в сильній залежності від стану і функціонування транспортної системи, адже на сьогоднішній день все більш важливим є швидкість та комфорт пересування туристів.
- 3) Удосконалення якості пасажирських транспортних перевезень (швидкості, безпеки, комфорту, економічності) позитивно впливає на розвиток туризму
- 4) Розвиток туризму збільшує пасажиропотік. Адже туризм вважається одним з головних факторів, які визначають попит на пасажирські перевезення
- 5) Туризм не зважаючи на економічні кризи являється галуззю економіки з позитивною динамікою. Тому, коли туризм розвивається, збільшуються надходження від туристичної подорожі, це є стимулом для роботи пасажирського транспорту [8].

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Транспорт є однією з галузей індустрії туризму. Розвиток транспорту і туризму – тісно пов'язаний і взаємозалежний процес. У Хмельницькій області транспорт розвинутий добре. Присутні майже всі його види. Було прораховано індекс комунікативності районів області. Хмельницький, Шепетівський, Кам'янець-Подільський та Старокостянтинівський райони мають високий індекс комунікативності. Завдяки транспортній доступності саме міста з найвищим індексом комунікативності будуть своєрідними центрами притягання туристів. Хмельниччина є одним з перспективніших туристичних регіонів України. Необхідною умовою для ефективного розвитку туризму є покращення надання існуючих туристичних послуг та впровадження нових, покращення інфраструктури, зокрема транспортної та вдосконалення системи інформаційного-рекламного забезпечення.

Література

1. Герасименко В. Г. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів / В.Г. Герасименко, А.В. Замкова. – Харків : Бурун Книга, 2011. – 112 с.
2. Гільбер Т.Г. Рідний край – Хмельничина : посібник / Т.Г. Гільбер, І.М. Шоробура, О.О. Долинська. – Хмельницький : Цюпак, 2013. – 172 с.
3. Гладкий О. В. Менеджмент регіонального розвитку : навчальний посібник / О. В. Гладкий. – К. : ВЦ «Академія», 2013. – 248 с.
4. Ішук С. І. Розміщення продуктивних сил і територіальна організація виробництва : навчальний посібник для вузів / С. І. Ішук. – Київ : Видавець Паливода А.В., 2002. – 260 с.
5. Ішук С. І. Сучасні методи суспільно географічних досліджень та їх гносеологічне значення / С. І. Ішук, О. В. Гладкий // Економічна та соціальна географія : науковий збірник / Київський нац. унт ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – Вип. 1 (62). – С. 1723.
6. Економіко-географічні аспекти формування вартості територій населених пунктів : наукове видання / Ю.М. Палеха. – К. : Профі, 2006. – 324 с.
7. Семенко Б. В. Комунікативність як фактор розвитку міст України / Б.В. Семенко // Економічна та соціальна географія : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Знання, 2014. – Вип. 1(69) – С. 283–290.
8. Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії : навчальний посібник / за ред. І.М. Школи. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.

Надійшла 07.05.2017; рецензент: д. е. н. Васильківський Д. М.